

**COMHDHÁIL MAIDIR LE hAONTACHAS
LEIS AN AONTAS EORPACH
– MONTAINÉAGRÓ–**

**An Bhruiséil, 9 Deireadh Fómhair 2026
(OR. en)**

AD 85/26

LIMITE

CONF-ME 36

DOICIMÉAD AONTACHAIS

Ábhar: COMHSHEASAMH ÓN AONTAS EORPACH
- Caibidil 19: Beartas sóisialta agus fostaíocht

COMHSHEASAMH ÓN AONTAS EORPACH

Caibidil chaibidlíochta 19: Beartas sóisialta agus fostaíocht

Tá an seasamh seo ón Aontas Eorpach bunaithe ar an seasamh ginearálta uaidh le haghaidh na Comhdhála Aontachais le Montainéagró (AD 23/12 CONF-ME 2) agus tá sé faoi réir na bprionsabal caibidlíochta a fhorhhuinítear ann, go háirithe na prionsabail seo a leanas:

- aon tuairim a chuirfidh ceachtar páirtí in iúl maidir le haon chaibidil den chaibidlíocht, ní dhéanfaidh sí réamhbhreith ar an seasamh a d'fhéadfaí a ghlacadh maidir leis na caibidlí eile;
- na comhaontuithe sin a dtiocfar orthu i gcaitheamh na caibidlíochta ar na caibidlí a ndéanfar scrúdú orthu i ndiaidh a chéile – fiú mura bhfuil iontu ach páirtchomhaontuithe – ní fhéadfar a mheas gur comhaontuithe críochnaitheacha iad go dtí go mbunófar comhaontú foriomlán;
- agus tá sé faoi réir na riachtanas a leagtar amach i bpointí 24, 28, 41 agus 44 den Chreat Caibidlíochta.

Molann an tAontas do Mhontainéagró leanúint de phróiseas an ailínithe le *acquis* an Aontais agus de bheith á chur chun feidhme agus á fhorfheidhmiú go héifeachtach, agus molann sé dó go ginearálta, roimh an aontachas, beartais agus ionstraimí a fhorbairt a bheidh chomh gar agus is féidir do bheartais agus ionstraimí an Aontais.

Tugann an tAontas dá aire go nglacann Montainéagró, sa seasamh caibidlíochta AD 7/16 CONF ME 4 uaidh, agus an aguisín AD 60/26 CONF-ME 24 a ghabhann leis, an *acquis* faoi Chaibidil 19 mar atá i bhfeidhm an 29 Iúil 2026, agus go ndearbhaíonn Montainéagró go mbeidh sé faoi réir lena chur chun feidhme faoi dháta a aontachais leis an Aontas Eorpach.

Dlí an tsaothair

Tugann an tAontas dá aire na leasuithe ar Dhlí Saothair Mhontainéagró in 2019 agus in 2026, a fhágann go bhfuil ardleibhéal ailínithe le *acquis* an Aontais.

Rinne Montainéagró a reachtaíocht a ailíniú le *acquis* an Aontais, go háirithe a mhéid a bhaineann le daoine óga a chosaint ag an obair, obair téarma shocraithe, obair pháirtaimseartha, iomarcaíochtaí comhchoiteanna, cosaint fostaithe i gcás dhócmhainneacht a bhfostóra, obair ghníomhaireachta shealadach, aistrithe gnóthas, fostaithe a chur ar an eolas agus dul i gcomhairle leo, am oibre agus dálaí oibre trédhearcacha intuairtha. Lena chois sin, dhaingnigh

Montainéagró Coinbhinsiún Bhunúsacha na hEagraíochta Idirnáisiúnta Saothair (EIS) maidir le bunchaighdeáin saothair.

Iarrann an tAontas ar Mhontainéagró a áirithiú go nglacfar tuilleadh gníomhartha reachtacha chun ailíniú leis an *acquis* atá fágtha maidir le dlí an tsaothair i réimsí na ndálaí oibre san obair ardáin, Comhairlí Oibreacha Eorpacha, rannpháirtíocht fostaithe i gcuideachtaí Eorpacha agus i gComharchumainn Eorpacha, agus am oibre san iompar ar uiscebhealaí intíre, faoi dháta an aontachais. Ina theannta sin, iarrann an tAontas ar Mhontainéagró ailíniú a dhéanamh le Treoir 96/71/CE arna leasú le Treoir (AE) 2018/957 agus ailíniú a dhéanamh le Treoir 2014/67/AE maidir le hoibrithe a phostú faoi chuimsiú seirbhísí a sholáthar in R4 2026 mar atá beartaithe. Cuireann an tAontas i bhfios go láidir a thábhachtaí atá sé a áirithiú go mbeidh rialú éifeachtach, múscailt feasachta chomh maith le leigheasanna éifeachtacha agus inrochtana d'oibrithe ag gabháil le cur i bhfeidhm dhlí an tsaothair.

Tugann an tAontas dá aire iarrachtaí Mhontainéagró acmhainneachtaí institiúideacha, daonna agus teicniúla a Chigireachta Saothair a neartú, lena n-áirítear glacadh an Phlean Gníomhaíochta um Neartú Acmhainneachtaí na Cigireachta Saothair (2025 go 2027). Iarrann an tAontas go neartófaí acmhainneacht forfheidhmithe a thuilleadh agus tá sé ag súil go n-earcóidh Montainéagró cigirí saothair breise i gcomhréir leis an bPlean Gníomhaíochta. Tugann an tAontas dá aire freisin tiomantas Mhontainéagró an acmhainneacht riaracháin san Aireacht Saothair, Fostaíochta agus Idirphlé Shóisialta a mhéadú a thuilleadh chun an *acquis* a chur chun feidhme agus a fhorfheidhmiú i réimse na reachtaíochta saothair, lena n-áirítear trí oiliúint maidir le caidreamh saothair, soghluaisteacht an lucht saothair agus creat oibríochtúil an Údaráis Eorpaigh Saothair i gcomhréir le Plean Gníomhaíochta 2026-2028 maidir le hacmhainneachtaí riaracháin a neartú, forfheidhmiú éifeachtach na reachtaíochta, idirphlé sóisialta agus maidir le bearta atá comhchosúil le bearta Chiste Sóisialta na hEorpa a bhainistiú amach anseo.

Sláinte agus sábháilteacht ag an obair

Tugann an tAontas dá aire go bhfuil ardleibhéal ailínithe bainte amach ag Montainéagró leis an *acquis* i réimse na sláinte agus na sábháilteachta ag an obair. Tugann an tAontas dá aire go bhfuil an Dlí maidir le Sábháilteacht agus Sláinte ag an Obair ailínithe le *acquis* an Aontais. Tugann an tAontas dá aire gur glacadh roinnt leabhair rialacha maidir le sláinte agus sábháilteacht ag an obair.

Rinne Montainéagró ailíniú le Treoir 89/391/CEE ón gComhairle maidir le bearta a thabhairt isteach chun feabhsuithe ar shábháilteacht agus ar shláinte oibrithe a spreagadh. Áiritheoidh sé go ndéanfar é a fhorfheidhmiú faoi dháta an aontachais, agus ar an gcaoi sin cuirfear chun feidhme na prionsabail ghinearálta maidir le cosc, freagracht fostóirí, measúnú riosca, oiliúint, comhairliúchán agus rannpháirtíocht oibrithe chomh maith leis an oibleagáid oibrithe a ainmniú maidir le cosaint ar rioscaí ceirde agus na rioscaí sin a chosc.

Meabhraítear don Aontas go bhfuil tábhacht ar leith ag baint leis an acmhainneacht forfheidhmithe a mhéadú a thuilleadh i réimse na sláinte agus na sábháilteachta ag an obair. I ndáil leis an méid sin, tugann an tAontas dá aire na hiarrachtaí atá déanta ag Montainéagró na hacmhainneachtaí riaracháin a neartú, go háirithe a mhéid a bhaineann leis an méadú atá beartaithe ar líon na gcigirí sábháilteachta agus sláinte ceirde agus a soghluaisteacht a áirithiú mar a leagtar amach sa Phlean Gníomhaíochta a glacadh chun Acmhainneachtaí na Cigireachta Sláinte agus Sábháilteachta Ceirde a Neartú (2026-2028) faoi dháta an aontachais. Iarrann an tAontas go ndéanfaí tuilleadh iarrachtaí chun oiliúint a chur ar chigirí sábháilteachta agus sláinte ceirde faoi dháta an aontachais. Tugann an tAontas dá aire gur ghlac Montainéagró an Plean Gníomhaíochta um Fheabhsú an Chórais Sábháilteachta agus Sláinte Ceirde (2025-2028) chun feabhas a chur ar an gcomhordú idir comhlachtaí agus ranna freagracha agus chun rialú agus forfheidhmiú éifeachtach na reachtaíochta a áirithiú faoi dháta an aontachais. Tugann an tAontas dá aire go gcuirfidh Montainéagró córas tiomnaithe bogearraí chun feidhme chun díobháil san ionad oibre a thuairisciú, rud a chuirfidh feabhas ar cháilíocht na sonraí, agus lena mbeifear in ann inchomparáideacht dhíreach a dhéanamh le táscairí atá bunaithe ar 100 000 fostaí.

An t-idirphlé sóisialta

Aithníonn an tAontas gur bhunaigh Montainéagró creat dlíthiúil institiúideach don idirphlé sóisialta. Tá an t-idirphlé sóisialta idir an rialtas agus na comhpháirtithe sóisialta tríd an gComhairle Shóisialta forbartha go maith. Agus béim á leagan aige ar a thábhachtaí atá an t-idirphlé sóisialta cuimsitheach, meabhraítear don Aontas gur gá do Mhontainéagró an t-idirphlé sóisialta trípháirteach agus dépháirteach (cómhargáil) araon a fheabhsú a thuilleadh agus aird chuí a thabhairt ar an gcómhargáil ar an leibhéal earnálach agus ar an leibhéal áitiúil. Tugann an tAontas dá aire go bhfuil sé beartaithe ag Montainéagró an Dlí maidir le hIonadaíochas a ghlacadh, lena ndéantar critéir ionadaíochas a athshainiú, faoi R2 2027. Leanfaidh an tAontas d'fhaireachán a dhéanamh ar an dul chun cinn maidir le critéir ionadaíochais do chomhpháirtithe sóisialta agus ar fhorbairt chothrom an idirphlé shóisialta dhépháirtigh agus thrípháirtigh faoi dháta an aontachais.

Meabhraítear don Aontas a thábhachtaí atá idirphlé sóisialta éifeachtach ar an leibhéal trasteionscail agus ar an leibhéal earnálach chun go mbeidh sé in ann páirt iomlán a ghlacadh san idirphlé sóisialta ar leibhéal an Aontais tráth an aontachais. Tá an tAontas ag dréim go ndéanfaidh Montainéagró iarrachtaí breise chun timpeallacht chumasúcháin a áirithiú don idirphlé sóisialta i gcomhréir leis an Moladh ón gComhairle maidir leis an Idirphlé Sóisialta, lena n-áirítear acmhainneachtaí na gcomhpháirtithe sóisialta a neartú. Len a chois sin, iarrann an tAontas ar Mhontainéagró liosta beart a chur isteach lena dtabharfar eolas faoina gcur chun feidhme, in am trátha roimh an aontachas.

Tugann an tAontas dá aire na hiarrachtaí atá déanta ag Montainéagró chun an acmhainneacht riaracháin sa réimse sin a neartú agus is díol sásaimh dó gur bunaíodh stiúrtóireacht thiomnaithe don idirphlé sóisialta agus don chómhargáil laistigh den Aireacht Saothair, Fostaíochta agus Idirphlé Shóisialta. Meabhraíonn an tAontas do Mhontainéagró nach mór aird ar leith a thabhairt ar fhothú acmhainneachta eagraíochtaí comhpháirtíochta sóisialta, ar gach leibhéal, lena n-áirítear cumhdach micrifhiontar agus fiontar beag i bpróisis an idirphlé shóisialta agus na cómhargála a áirithiú, chomh maith le hacmhainneachtaí a neartú chun caibidlíocht a dhéanamh agus anailís a ullmhú le haghaidh cinnteoireacht ardcháilíochta i réimsí beartais ábhartha mar a fhoráiltear i bPlean Gníomhaíochta 2026-2028 maidir le hacmhainneachtaí riaracháin a neartú, forfheidhmiú éifeachtach na reachtaíochta, idirphlé sóisialta agus maidir le bearta atá comhchosúil le bearta Chiste Sóisialta na hEorpa a bhainistiú amach anseo.

Beartas um fhostaíocht

Tugann an tAontas dá aire an laghdú seasta atá tagtha ar an ráta dífhostaíochta agus iarrann sé ar Mhontainéagró cur lena iarrachtaí aghaidh a thabhairt ar laigí struchtúracha i margadh an tsaothair amhail éagothromaíochtaí réigiúnacha, dífhostaíocht fhadtéarmach agus rannpháirtíocht íseal na hóige agus na mban i margadh an tsaothair.

Tugann an tAontas dá aire go gcumhdaítear leis an Straitéis Náisiúnta Fostaíochta 2021-2025 bearta chun beartais ghníomhacha maidir le margadh an tsaothair a fhorbairt, feabhas a chur ar an gcóras oideachais agus oiliúna, chomh maith le hinfhostaitheacht grúpaí leochaileacha a mhéadú. Iarrann an tAontas ar Mhontainéagró an Straitéis Fostaíochta nua 2026-2030 a ghlacadh, i gcomhréir le beartais fostaíochta na hEorpa agus le loighic idirghabhála Chiste Sóisialta na hEorpa.

Tugann an tAontas dá aire go bhfuil uas-scálú suntasach déanta ag Montainéagró ar bheartais ghníomhacha mhargadh an tsaothair (BGMS) agus gur ghlac sé an chéad Chatalóg de bhearta BGMS, lena mbunaítear creat aontaithe, trédhearcach agus caighdeánaithe le haghaidh pleanáil straitéiseach, cur chun feidhme agus faireachán lena dtugtar aghaidh ar dhaoine atá dífhostaithe go fadtéarmach agus ar ghrúpaí leochaileacha eile. Tugann an tAontas dá aire an méadú a tháinig le déanaí ar chaiteachas ar bheartais ghníomhacha mhargadh an tsaothair agus cuireann sé i bhfios go láidir gur gá cistí buiséadacha leordhóthanacha a áirithiú chun an chatalóg nua beart a chur chun feidhme.

Tugann an tAontas dá aire freisin nuachóiriú oibríochtúil na Gníomhaireachta Fostaíochta, digiteáil seirbhísí agus na hullmhúcháin atá déanta chun go gcuirfear san áireamh í i líonraí agus in ionstraimí Eorpacha, amhail an Líonra Eorpach Seirbhísí Fostaíochta (EURES). Tugann an tAontas dá aire go bhfuil sé beartaithe ag Montainéagró 13 bhall foirne bhreise a earcú in 2027 chun acmhainneachtaí riaracháin leordhóthanacha a áirithiú i líonra na n-oifigí fostaíochta áitiúla. Tugann an tAontas dá aire go bhfuil sé beartaithe ag Montainéagró trealamh feidhmiúil a sholáthar agus áitribh oifige a athchóiriú in oifigí fostaíochta áitiúla roghnaithe i gcomhréir le Plean Gníomhaíochta 2026-2028 maidir le hAcmhainneachtaí Riaracháin a neartú, Forfheidhmiú Éifeachtach na Reachtaíochta, Idirphlé Sóisialta agus maidir le Ciste Sóisialta na hEorpa a bhainistiú amach anseo, chun go mbeidh sé ullamh go maith chun creat beartais fostaíochta na hEorpa a chur chun feidhme. Iarrann an tAontas ar Mhontainéagró na bearta sin a chur chun feidhme ina n-iomláine, go háirithe na bearta sin a bhaineann le nuachóiriú na Gníomhaireachta Fostaíochta.

Tugann an tAontas dá aire gur glacadh an Straitéis um Fhorbairt an Gheilleagair Shóisialta agus Dlúthpháirtíochta 2025-2029, lena rannchuidítear le roinnt cuspóirí den Chlár Athchóirithe Eacnamaíoch a bhaint amach.

Tugann an tAontas dá aire go sainaithnítear mar thosaíocht sa Straitéis Fostaíochta nua aghaidh a thabhairt ar an mí-ailíniú idir riachtanais oideachais agus riachtanais mhargadh an tsaothair agus go ndearnadh bearta reachtacha agus riaracháin chun feabhas a chur ar leibhéal cáilíochta na n-aoisghrúpaí uile. I bhfianaise leibhéal íseal foriomlán na foghlama aosai, iarrann an tAontas ar Mhontainéagró dlús a chur lena iarrachtaí maidir le cáilíochtaí an lucht saothair.

Tugann an tAontas dá aire gur tugadh aghaidh ar rannpháirtíocht na mban i margadh an tsaothair trí shaoráidí nua réamhscoile a sholáthar agus beartais ghníomhacha mhargadh an tsaothair a thabhairt isteach lena ndírítear go sonrach ar mhná agus deireadh a chur le bacainní ar ghníomhachtú sóisialta trí leasuithe a dhéanamh ar an Dlí maidir le Cosaint Shóisialta agus Leanaí. Cuireann an tAontas i bhfios go láidir go bhfuil gá le tuilleadh iarrachtaí chun bearnaí inscne a laghdú san fhostaíocht, sa rochtain ar sheirbhísí cúraim agus ó thaobh dul chun cinn gairme, agus chun aghaidh a thabhairt ar luathfhágáil mhargadh an tsaothair agus ar na dídhreasachtaí chun oibre.

Is díol sásaimh don Aontas na hinfheistíochtaí i saoráidí cúraim leanaí chun cur ar chumas na mban páirt a ghlacadh i margadh an tsaothair agus an obair a réiteach idir an saol oibre agus oibleagáidí cúraim teaghlaigh agus molann sé do Mhontainéagró dlús a chur leis na hiarrachtaí sin. Molann an tAontas do Mhontainéagró cumhdach críochach cothrom agus inacmhainneacht seirbhísí cúraim leanaí a áirithiú, mar réamhriachtanas do rannpháirtíocht leanúnach na mban sa mhargadh saothair.

A mhéid a bhaineann le hobair neamhdhearbhaithe, tugann an tAontas dá aire na bearta éagsúla a rinneadh sa réimse sin, amhail pleananna gníomhaíochta bliantúla, lena n-áirítear bearta maoirseachta cigireachta atá leanúnach agus treisithe le linn an tséasúir turasóireachta agus laethanta saoire. Molann an tAontas do Mhontainéagró leanúint de ghníomhaíochtaí chun obair neamhdhearbhaithe a chomhrac agus úsáid á baint as cur chuige cuimsitheach lena mbainfidh bearta díspreagthacha agus coisctheacha. Mar a luadh thuas, tá tábhacht ar leith ag baint le líon leordhóthanach cigirí saothair a áirithiú agus lena n-oiliúint chun dul i ngleic go héifeachtach le hobair neamhdhearbhaithe.

Tá an tAontas ag súil go leanfaidh Montainéagró de na hiarrachtaí chun obair neamhdhearbhair a chomhrac, go háirithe maidir le héifeachtacht na gcigireachtaí saothair, na torthaí ó chaidrimh fostaíochta a chur ar bhonn foirmiúil, agus oibrithe eachtrannacha agus séasúracha a chosaint, i gcomhréir leis an gclár nua chun dul i ngleic leis an ngeilleagar neamhfhoirmiúil don tréimhse 2027-2029 agus lena tháscairí toraidh. Molann an tAontas do Mhontainéagró comhoibriú leis an Ardán Eorpach chun dul i ngleic le hobair neamhdhearbhair, arna bhainistiú ag an Údarás Eorpach Saothair.

Tugann an tAontas dá aire iarrachtaí Mhontainéagró a chumas a neartú chun bearta gníomhacha maidir leis an margadh saothair a chur chun feidhme. Iarrann an tAontas ar Mhontainéagró an comhar idir oifigí fostaíochta áitiúla agus institiúidí oiliúna a neartú a thuilleadh. Leagann an tAontas béim ar a thábhachtaí atá sé for-rochtain agus cumhdach na mbeartas gníomhach maidir leis an margadh saothair, a mhéadú, a bhaineann leis an Ráthaíocht don Aos Óg, i gcomhréir le creat Ráthaíochta an Aontais don Aos Óg. Iarrann an tAontas ar Mhontainéagró dlús a chur leis na hiarrachtaí maidir le lánpháirtiú agus rannpháirtíocht i margadh an tsaothair, go háirithe do ghrúpaí leochaileacha i margadh an tsaothair agus do na grúpaí nach bhfuil na buntáistí céanna acu chun lánpháirtiú agus rannpháirtíocht mhéadaithe i margadh an tsaothair a bhaint amach mar a leagtar amach i bPlean Gníomhaíochta 2026-2028 maidir le hacmhainneachtaí riaracháin a neartú, forfheidhmiú éifeachtach na reachtaíochta, idirphlé sóisialta agus maidir le bearta atá comhchosúil le bearta Chiste Sóisialta na hEorpa a bhainistiú amach anseo.

Bearta de chineál Chiste Sóisialta na hEorpa (CSE)¹

Cuireann an tAontas i bhfios go láidir a thábhachtaí atá ullmhacht Mhontainéagró chun beartas comhtháthaithe an Aontais a chur chun feidhme agus a bhainistiú, go háirithe i gcás bearta de chineál Chiste Sóisialta na hEorpa faoi dháta an aontachais.

¹ Ba cheart a thabhairt faoi deara nach saincheist *per se* faoi Chaibidil 19 ‘Beartas sóisialta agus fostaíocht’ iad na struchtúir riaracháin is gá do CSE. Déanfar an acmhainneacht sin a mheasúnú faoina cearta féin de réir na dtagarmharcanna sonracha faoi Chaibidil 22 ‘Beartas réigiúnach agus comhordú ionstraimí struchtúracha’.

Cuireann an tAontas i bhfios go láidir gur cheart bearta de chineál CSE a dhíriú ar thacú le rochtain chuimsitheach ar fhostaíocht ardcháilíochta, ar scileanna agus ar fhoghlaím ar feadh an tsaoil, agus cuimsiú sóisialta, comhionannas deiseanna agus rochtain ar sheirbhísí bunriachtanacha ar ardchaighdeán á gcur chun cinn ag an am céanna. Tugann an tAontas dá aire an struchtúr oibriúcháin a bunaíodh chun an Clár Oibríochtúil Ilbhliantúil um Fhostaíocht agus um Beartas Sóisialta 2024-2027 a chur chun feidhme. Tugann an tAontas dá aire freisin an cinneadh ón rialtas i mí Feabhra 2026 maidir leis na struchtúir chun cistí comhtháthaithe a bhainistiú. Leis an gcinneadh sin ón rialtas, sanntar an Aireacht Saothair, Fostaíochta agus Idirphlé Shóisialta do gach gníomhaíocht ullmhúcháin a bhaineann le feidhmeanna an údaráis bainistíochta i bhfianaise an Chiste Eorpaigh um chomhtháthú eacnamaíoch, sóisialta agus críochach, um thalmhaíocht agus ceantair thuaithe, um iascach agus gnóthaí muirí, um rathúnas agus um shlándáil a mhol an Coimisiún Eorpach, lena n-áirítear Ciste Sóisialta na hEorpa. Iarrann an tAontas ar Mhontainéagró struchtúr eagraíochtúil an údaráis bainistíochta a shainiú a thuilleadh agus dlús a chur leis an bhfothú acmhainneachta chun cistí comhtháthaithe a bheidh ann amach anseo a chur chun feidhme.

Meabhraíonn an tAontas do Mhontainéagró freisin i dteannta acmhainneacht riaracháin a neartú gur gá aird chuí a thabhairt ar oiliúint leordhóthanach sa réimse sin ionas gur féidir acmhainneachtaí leordhóthanacha a áirithiú chun cistí comhtháthaithe a bheidh ann amach anseo a bhainistiú i gcomhréir le Plean Gníomhaíochta 2026-2028 maidir le hacmhainneachtaí riaracháin a neartú, forfheidhmiú éifeachtach na reachtaíochta, idirphlé sóisialta agus maidir le bearta atá comhchosúil le bearta Chiste Sóisialta na hEorpa a bhainistiú amach anseo.

Meabhraíonn an tAontas do Mhontainéagró, i bhfianaise chur chun feidhme phrionsabal na comhpháirtíochta, gur gné ríthábhachtach é rannpháirtíocht na gcomhpháirtithe sóisialta agus na n-údarás áitiúil agus neartú a n-acmhainneachtaí chun na cistí comhtháthaithe a bheidh ann amach anseo a chur chun feidhme.

Cuimsiú sóisialta

Tugann an tAontas dá aire, leis na leasuithe ar an Dlí maidir le Cosaint Shóisialta agus Leanaí, gur leanadh den aistriú de réir a chéile ó chóras cosanta sóisialta atá dírithe ar shochair go córas cosanta sóisialta atá bunaithe ar sheirbhísí agus ar chearta.

Aithníonn an tAontas go gcuireann na leasuithe ar an dlí thuas deireadh le dídhreasachtaí d'fhaighteoirí sochar ábhartha dul isteach i margadh an tsaothair. I dteannta na mbeart gníomhachtaithe sóisialta arna gcur chun feidhme ag na hoifigí fostaíochta áitiúla agus ag na hionaid oibre sóisialta, leis na leasuithe sin cuirtear tacaíocht ioncaim ar fáil agus déantar rannpháirtíocht i margadh an tsaothair a spreagadh ag an am céanna. Is díol sásaimh don Aontas gur tugadh isteach seirbhísí sóisialta nua pobalbhunaithe agus cur chuige comhtháite maidir le soláthar seirbhísí agus iarrann sé ar Mhontainéagró a áirithiú go gcuirfear an cur chuige sin i bhfeidhm faoi dháta an aontachais agus go mbeidh buiséad náisiúnta inbhuanaithe ann chun na críche sin. Ina theannta sin, molann an tAontas go n-áiritheodh Montainéagró go mbeidh na seirbhísí sin inrochtana do leanaí, do dhaoine scothaosta agus do dhaoine faoi mhíchumas, lena n-áirítear i gceantair thuaithe agus iargúlta.

Is díol sásaimh don Aontas na bearta chun an córas cúraim altrama a neartú agus institiúid a bhunú chun leanaí, daoine fásta agus daoine scothaosta a chosaint ar fhoréigean gnéasach. Molann an tAontas do Mhontainéagró a áirithiú go n-oibreoidh an institiúid ar bhealach atá íogair ó thaobh leanaí de, dírithe ar íospartaigh, míchumais agus atá oiriúnach ó thaobh aoise de, i gcomhréir le caighdeáin idirnáisiúnta.

Tugann an tAontas dá aire cur chun feidhme rathúil na straitéisí a bhí ann roimhe seo maidir le cuimsiú sóisialta na Romach agus na nÉigipteach i Montainéagró agus is díol sásaimh dó gur glacadh an Straitéis chun Cáilíocht Beatha na Romach agus na nÉigipteach a Fheabhsú i Montainéagró 2026-2030. Tugann an tAontas dá aire, agus is díol sásaimh dó, seoladh an Ardáin Náisiúnta um Fhostaíocht na Romach agus na nÉigipteach chun rochtain chuimsitheach ar mhargadh an tsaothair a neartú.

Tugann an tAontas dá aire gur glacadh an Dlí maidir le Measúnú Aonfhoirmeach ar Mhíchumas lena mbunaítear córas measúnaithe míchumais aonair caighdeánaithe atá bunaithe ar chearta. Is díol sásaimh don Aontas an chéim thábhachtach sin i dtreo rochtain chomhionann ar chearta, sochair agus seirbhísí a áirithiú do dhaoine faoi mhíchumas. Tugann an tAontas dá aire freisin bunú na hInstitiúide um Measúnú Aonfhoirmeach ar Mhíchumas agus na Straitéise um Dhí-institiúidiú 2025-2028, lena leagtar síos cuspóirí cainníochtaithe chun institiúidiú a chosc, tairbhíthe a aistriú chuig cúram pobalbhunaithe agus chuig soláthraithe seirbhíse le haghaidh bunathrú. Molann an tAontas do Mhontainéagró a áirithiú go gcuirfear na hathchóirithe sin chun feidhme go héifeachtach, lena n-áirítear trí sheirbhísí pobalbhunaithe leordhóthanacha agus trí thacaíocht aonair.

Is díol sásaimh don Aontas gur neartaigh Montainéagró a chumais riaracháin sna réimsí a leanas: an Aireacht Leasa Shóisialaigh, Cúram Teaghlaigh agus Déimeagrafaíocht, an Institiúid um Chosaint Shóisialta agus Leanaí, an Institiúid um Measúnú Aonfhoirmeach Míchumais agus sna hionaid oibre sóisialta. Meabhraítear don Aontas nach mór acmhainneachtaí riaracháin leordhóthanacha a bheith i bhfeidhm faoi dháta an aontachais chun beartais shóisialta a chur chun feidhme, i gcomhréir le Plean Gníomhaíochta 2026-2028 maidir le hacmhainneachtaí riaracháin a neartú, forfheidhmiú éifeachtach na reachtaíochta, idirphlé sóisialta agus maidir le bearta atá comhchosúil le bearta Chiste Sóisialta na hEorpa a bhainistiú amach anseo.

Cosaint shóisialta

Tugann an tAontas dá aire na leasuithe ar an Dlí maidir le Pinsin agus Árachas Míchumais (i mí Dheireadh Fómhair 2025), iarracht chun inbhuanaitheacht chóras na bpinsean a neartú, an aois scoir reachtúil a chothromú do mhná agus d'fhir agus dreasachtaí a thabhairt isteach chun fad a chur leis an saol oibre. Tugann an tAontas dá aire gur glacadh an Dlí maidir le Cistí Pinsin Deonacha agus iarrann sé ar Mhontainéagró a mharana a dhéanamh ar roghanna breise chun scéimeanna pinsin a chistiú chun leordhóthanacht agus inbhuanaitheacht pinsean a áirithiú, bochtaineacht seanaoise a laghdú agus a chosc, i bhfianaise na bhforbairtí déimeagrafacha agus pobal atá ag dul in aois. Molann an tAontas do Mhontainéagró freisin seirbhísí cúraim fhadtéarmaigh iomchuí a fhorbairt (cúram baile, cúram pobalbhunaithe agus cúram cónaithe), lena gcuirfear ar chumas daoine scothaosta maireachtáil faoi dhíon, feabhas a chur ar a neamhspleáchas pearsanta agus maireachtáil neamhspleách a neartú.

Neamh-idirdhealú san fhostaíocht agus sa bheartas sóisialta

Tugann an tAontas dá aire go bhfuil ardleibhéal ailínithe bainte amach ag Montainéagró le *acquis* an Aontais sa chreat reachtach foriomlán maidir le neamh-idirdhealú. Ghlac Montainéagró an Dlí maidir le Cosaint an Chomhionannais agus Toirmeasc ar Idirdhealú, ar éirigh leis, tar éis leasuithe ina dhiaidh sin i mí Iúil 2026, creat frith-idirdhealaithe a bhunú atá ailínithe le *acquis* an Aontais. An tráth céanna, rinne Montainéagró athchóiriú ar an Dlí Saothair de réir mar ba ghá chun an t-ailíniú a thabhairt chun críche. Tugann an tAontas dá aire freisin go ndearna Montainéagró an reachtaíocht náisiúnta a ailíniú le *acquis* an Aontais maidir le smachtbhannaí i leith gníomhartha idirdhealaithe. Tá an tAontas ag dréim go gcuirfidh Montainéagró tuilleadh fianaise ar fáil maidir le smachtbhannaí athchomhairleacha, comhréireacha agus éifeachtacha a chur i bhfeidhm go comhsheasmhach i leith gníomhartha idirdhealaithe. Ina theannta sin, tá an tAontas ag dréim go ngníomhóidh Montainéagró chun an reachtaíocht sa réimse sin a chur chun feidhme go héifeachtach, agus aird an phobail a tharraingt uirthi ag an am céanna ar gach bealach iomchuí, lena n-áirítear san ionad oibre, ar fud a chríche. Tugann an tAontas dá aire gur fhorbair Montainéagró straitéisí earnálacha freisin i réimse na fostaíochta, na mbeartas sóisialta agus na gceart bunúsach a rannchuidigh le hoibríochtú phrionsabail an chomhionannais agus an toirmisc ar idirdhealú.

Is díol sásaimh don Aontas go bhfuil oifig Ombudsman fheidhmiúil i bhfeidhm ag Montainéagró, tríd an Dlí maidir le Cosantóir Chearta an Duine agus Saoirsí a ghlacadh, atá in ann suirbhéanna agus tuarascálacha neamhspleácha a dhéanamh agus cúnamh neamhspleách a chur ar fáil d'íospartaigh an idirdhealaithe, mar a cheanglaítear leis an *acquis*. Tugann an tAontas dá aire gurb í institiúid an Ombudsman i Montainéagró an comhlacht comhionannais a cheanglaítear leis an *acquis* freisin. Leagtar amach i gCaibidil 23 tuilleadh tagarmharcanna chun measúnú a dhéanamh ar fheidhmiú an chomhlachta comhionannais i gcomhréir le caighdeáin an Aontais agus le caighdeáin idirnáisiúnta. Meabhraítear don Aontas gur gá acmhainní airgeadais leordhóthanacha a áirithiú chun an fhoireann a threisiú faoi dháta an aontachais.

Comhionannas idir mná agus fir san fhostaíocht agus sa bheartas sóisialta

Tugann an tAontas dá aire gur glacadh an dlí nua maidir le Comhionannas Inscne i mí Iúil 2026. Tugann an tAontas dá aire gur baineadh amach tuilleadh ailíniú dlíthiúil lena gcuirtear an reachtaíocht i gcomhréir leis an *acquis*, go háirithe maidir le ceisteanna a bhaineann le comhionannas inscne san fhostaíocht (Treoir 2006/54/CE) agus le féinfhostaíocht (Treoir 2010/41/AE), agus le scéimeanna reachtúla slándála sóisialta (Treoir 79/7/CEE ón gComhairle). Molann an tAontas do Mhontainéagró cur i bhfeidhm éifeachtach na bhforálacha sin a áirithiú, lena n-áirítear cóir chomhionann maidir le rochtain ar fhostaíocht, ar chosaint shóisialta agus ar shlándáil shóisialta. Rinne Montainéagró tuilleadh dul chun cinn maidir leis an ailíniú reachtach i réimsí na cothromaíochta oibre is saoil agus na saoire tuismitheora (Treoir (AE) 2019/1158 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle lena n-aisghairtear Treoir 2010/18/AE ón gComhairle), na cothromaíochta inscne ar bhoird cuideachtaí (Treoir (AE) 2022/2381 ó Pharlaimint na hEorpa agus gComhairle) agus na saoire máithreachais (Treoir 92/85/CEE ón gComhairle). Leagann an tAontas béim ar a thábhachtaí atá sé na bearta sin a chur chun feidhme go praiticiúil chun comhroinnt chothrom na bhfreagrachtaí cúraim agus rannpháirtíocht na mban i margadh an tsaothair a chur chun cinn. Meabhraíonn an tAontas do Mhontainéagró ailíniú a dhéanamh leis an *acquis* maidir le trédhearcacht pá (Treoir (AE) 2023/970) faoi dháta an aontachais.

Cuireann an tAontas i bhfios go láidir gur gá acmhainní leordhóthanacha riaracháin, daonna agus airgeadais a áirithiú chun na bearta atá beartaithe a chur chun feidhme faoi dháta an aontachais.

Is é tátal an Aontais, leis na gníomhaíochtaí a rinneadh i réimsí dhlí an tsaothair, na sláinte agus na sábháilteachta ag an obair, an idirphlé shóisialta, an bheartais fostaíochta, leis na bearta atá comhchosúil le bearta Chiste Sóisialta na hEorpa, i réimse an chuimsithe shóisialta, na cosanta sóisialta, an neamh-idirdhealaithe san fhostaíocht agus an bheartais shóisialta agus an chomhionannais idir mná agus fir sa bheartas fostaíochta agus sóisialta, go gcomhlíonann Montainéagró ceanglais na dtrí thagarmharc deiridh mar a leagtar amach i gcomhsheasamh an Aontais iad (AD 29/16 CONF-ME 14).

* * *

I bhfianaise an mhéid a luaitear thuas, tugann an tAontas dá aire nach gá tuilleadh caibidlíochta a dhéanamh ar an gcaibidil seo ag an bpointe seo.

Leanfar d'fhaireachán a dhéanamh ar an dul chun cinn maidir leis an ailíniú le *acquis* an Aontais agus maidir lena chur chun feidhme le linn na caibidlíochta. Dearbhaíonn an tAontas go dtabharfaidh sé aird faoi leith ar an bhfaireachán ar na saincheisteanna sonracha uile a luaitear thuas d'fhonn cumas riaracháin Mhontainéagró a áirithiú, agus a chumas an *acquis* sa chaibidil seo a chur chun feidhme agus a fhorfheidhmiú agus an t-ailíniú reachtach a thabhairt chun críche a áirithiú. Ní mór aird ar leith a thabhairt ar na naisc idir an chaibidil seo agus caibidlí eile caibidlíochta. Ní anois ach ag céim is faide anonn sa chaibidlíocht a bheifear in ann an measúnú deiridh a dhéanamh ar chomhréireacht reachtaíocht Mhontainéagró leis an *acquis* agus ar a indéanta a bheidh sé an reachtaíocht sin a chur chun feidhme. Sa bhreis ar an bhfaisnéis a d'fhéadfadh a bheith ag teastáil ón Aontas le haghaidh na caibidlíochta, agus atá le cur ar fáil don Chomhdháil, iarrann an tAontas ar Mhontainéagró faisnéis mhionsonraithe i scríbhinn a chur ar fáil go rialta don Chomhairle Cobhsaíochta agus Comhlachais maidir leis an dul chun cinn ó thaobh chur chun feidhme an *acquis* agus neartú a chumas riaracháin.

I bhfianaise na mbreithnithe uile thuas, fillfidh an tAontas, más gá, ar an gcaibidil seo tráth is iomchuí.

Tugann an tAontas dá aire go nglacann Montainéagró, sa seasamh caibidlíochta AD 7/16 CONF-ME 4 uaidh agus an aguisín AD 60/26 CONF-ME 24 a ghabhann leis, an *acquis* faoi Chaibidil 19 mar atá i bhfeidhm ón 29 Iúil 2026. Ina theannta sin, tugann an tAontas dá aire go ndearbhaíonn Montainéagró go leanfaidh sé den phróiseas ailínithe leis an *acquis* agus go mbeidh sé faoi réir le haghaidh chur chun feidhme an *acquis* faoi thráth a aontachais leis an Aontas Eorpach.

Lena chois sin, meabhraítear don Aontas go bhféadfadh *acquis* nua teacht chun bheith ann idir an 29 Iúil 2026 agus tabhairt i gcrích na caibidlíochta.